

**ПРОПОЗИЦІЇ
ОБ'ЄДНАННЯ «МОРСЬКА ЕКСПЕРТНА ПЛАТФОРМА»
ЩОДО НЕВІДКЛАДНИХ ДІЙ ПО ДЕОКУПАЦІЇ КРИМУ
ТА СПРОТИВУ ОКУПАЦІЇ АЗОВСЬКОГО ТА ЧОРНОГО МОРІВ**

**«ЧЕРВОНІ ЛІНІЇ» – ЩО І ЯК СЛІД ТА НЕ СЛІД РОБИТИ ДЕРЖАВНИМ ОРГАНАМ
В ПИТАННЯХ, ЩО ВКАЗАНІ**

Неприпустимим є збереження надалі відомчого та несистемного підходу до деокупації Криму та протидії повзучої анексії суверенних акваторій України в Азовському та Чорному морях.

Зазначена проблематика сама по собі є комплексною і, відповідно, потребує цільових і взаємоузгоджених дій державних структур сектору безпеки і оборони та усіх причетних відомств виконавчої, законодавчої і судової влади.

Для спільного планування і координації зазначених дій необхідно негайно офіційно визначити Єдиний державний центр координації стратегічних дій (не оперативних чи тактичних, а саме стратегічних!) з деокупації окупованих українських територій.

Подальші намагання діяти активами, формами і методами одного чи двох міністерств, неузгоджено з іншими органами, з різними центрами прийняття рішень і зонами відповідальності, з ігноруванням професійного експертного середовища лише загострюватиме протиріччя і проблеми.

Неприпустимо й надалі діяти без чітко визначеної стратегічної цілі та відповідних завдань державних дій по ймовірних військово-цивільних сценаріях противника.

Стратегічною ціллю слід вважати повернення усіх окупованих територій комплексними цивільно-військовими, асиметричними та гнучкими діями. Тобто, дії щодо деокупації Криму і Донбасу мають проводитися за єдиним замислом і планом.

Задачами державних комплексних дій щодо Криму мають бути:

(1) посилення загальнодержавного та регіонального проактивного реагування на подовження Росією окупації Кримського півострову, зокрема на нові негативні факти, тенденції та процеси, що проявилися за період окупації на території Криму та мають тенденцію посилення. Метою таких дій Києва має бути поступовий примус агресора до самообмеження у його відповідних діях;

(2) попередження де-факто окупації та анексії Росією Азовського та Чорного морів – протидія географічному та змістовному/секторальному розширенню зони ефективного контролю Росії на Азовському та Чорному морях, що відбуваються з використанням створених агресором в Криму, ОРДЛО та на власній території півострові військових, політико-правових та геостратегічних можливостей;

(3) попередження (військово-політична превенція) можливих військових операцій РФ з окупованого Криму в напрямку Нової Каховки, Херсонська область, по суходолу, морським та повітряним шляхами проти сухопутної території України на узбережжі Азовського моря, територіях Одеської, Миколаївської та Херсонської областей, включаючи острови, півострови та дельту Дунаю, захоплення Північно-Кримського каналу.

Неприпустимо й надалі діяти ситуативно та у відповідь, тобто тактично та не стратегічно.

Ситуативність реагування та дії у відповідь є заздалегідь програшним підходом. Історичний досвід свідчить: щоб перемогти сильнішого противника слід діяти стратегічно, на випередження та превентивно, при цьому не боятися гнучкості та маневру для досягнення стратегічних цілей.

* * *

Сучасний пакет дій України дій на випередження має включати:

1) Оновлений «Кримський пакет санкцій» – Crimean Sanctions: Upgrade.

2) «Політика невизнання анексії Кримського півострову» – правила, що розвивають та конкретизують Резолюцію ГА ООН від 27 березня 2014 року* про невизнання незаконно зміненого РФ статусу Автономної Республіки Крим та міста Севастополя та утримання від дій, бездіяльності або кроків, які можна було б витлумачити як визнання такого зміненого статусу.

3) «Пакет дій по стримуванню агресії РФ на Чорному морі» – превентивні заходи у військово-дипломатичній сфері.

* * *

1) ОНОВЛЕНИЙ «КРИМСЬКИЙ ПАКЕТ САНКЦІЙ» CRIMEAN SANCTIONS: UPGRADE

Доведено, що санкції є дієвим інструментом у стримуванні агресора. Тому санкційна політика України має дотримуватися принципів *недопущення ослаблення наявних санкційних заходів* - зменшення переліків, змісту та форм контролю за фактичним станом санкцій, запроваджених Україною та цивілізованими країнами світу та *запровадження нових санкцій*.

Підґрунтям для недопущення ослаблення санкційних заходів та запровадження нових має слугувати доведення посилення негативних тенденцій та процесів в Криму у військовій, гуманітарній, екологічній сферах та доведення шкоди та ризиків від цих процесів як для України так й у регіональному та глобальному вимірах.

Розширення та оновлення санкційних переліків має відбуватися за напрямками впливу на потужні економічні структури РФ у сфері паливно-енергетичного сектору, морського, трубопровідного та залізничного транспорту, зв'язку, фінансового сектору.

За будь-яких умов потрібна синхронізація санкцій України, ЄС, Великої Британії та США щодо юридичних осіб стосовно Криму.

- **Запровадити міжнародні секторальні санкції до всього російського суднобудування** – за роботу підприємств цих галузей по випуску військової продукції та озброєння на захоплених українських заводах в окупованому Криму.
- **Запровадити міжнародні санкції до тих російських судовласників, страховиків і класифікаційних товариств**, які забезпечували діяльність морських суден, що здійснювали візити до морських портів Кримського півострову в порушення санкцій.

- **Ввести українські та міжнародні санкції проти портів РФ в Азовському та Чорному морях. А саме – Порт Кавказ, Ростов-на-Дону, Темрюк, Азов та Новоросійськ.**

Санкції пропонується запровадити за перевезення з цих портів до окупованого Кримського півострову.

Ці санкції можуть включати:

- 1) заборону будь-яких видів обслуговування торговельних суден, що прямують з названих вище портів, в портах України та країн ЄС, США, Британської Співдружності та інших країн (за винятком надзвичайних ситуацій та катастроф);
- 2) заборону організації рейсів до цих портів з портів України та країн ЄС, США, Британської Співдружності та інших країн;
- 3) заборону прийняття / спрямування в портах України та країн ЄС, США, Британської Співдружності та інших країн морських вантажів, що були або плануються до рейдової перевалки на рейді «Порту Кавказ» (transshipment).

- **Публічно попередити про запровадження українських та міжнародних санкцій проти російських та іноземних / міжнародних туристичних операторів, туристичних агентств, туристичних інтернет-ресурсів та рекламних, виставкових та інших компаній й організацій, які пропонують та / або забезпечують відпочинок в окупованому Криму, в тому числі на російських морських лайнерах, що здійснюють заходи в порти та/або морську акваторію півострова, в тому числі виготовляють та поширюють відповідні інформаційно-рекламні продукти.**
- **Синхронізувати та скоординувати санкційні списки України, країн ЄС, США, Британської співдружності, що стосуються юридичних осіб РФ, які беруть участь в діяльності на окупованому Кримському півострові.**
- **Посилити українські та міжнародні санкції проти РФ за постійні відмови Росії звільнити українських громадян, незаконно позбавлених волі в Криму та вивезених в Росію, а також за продовження політики репресій та нові арешти громадських активістів на півострові.**

Що не можна робити в сфері санкційної політики:

- ✓ скорочувати санкційні списки, вилучати з них осіб та толерувати незастосування до них санкційних заходів в Україні та за кордоном, погоджуватися чи толерувати такі дії з боку партнерів;
- ✓ толерувати заклики обмеження санкційної політики в Україні та за кордоном з будь-яких джерел та підстав;
- ✓ ігнорувати негативні фактори, тенденції та процеси в Криму, в акваторії Азовського та Чорного морів.

2) «ПОЛІТИКА НЕВИЗНАННЯ СПРОБИ АНЕКСІЇ КРИМСЬКОГО ПІВОСТРОВУ» (Універсалізація, систематизація, ініціативність політики невизнання)

Невизнання спроби анексії Криму є обов'язком а не правом. Цей обов'язок ґрунтується не тільки на «кримських» резолюціях ООН (та інших численних документах ЄС, НАТО та окремих країн), але й на фундаментальних міжнародних звичаях. Невизнання — обов'язок суб'єктів міжнародного права, що впливає з міжнародного звичаю, сконцентрованого в давньоримській максимі *ex injuria jus non oritur* — «порушення не може породжувати право». На конвенційному рівні обов'язок невизнання — логічне продовження принципу незастосування сили та погрози силою, закріпленого в Статуті ООН та розтлумаченого у Декларації про принципи міжнародного права 1970 року, про визначення агресії 1974 року та ін.

Невизнання є універсальним та охоплює усі сфери взаємодії третіх країн з РФ, Україною – починаючи від контролю за поширенням ядерної зброї та завершуючи дитячими спортивними змаганнями.

Такий обов'язок є мінімальним та постійним – тобто він не може свавільно припинятися та є тою формою реагування, менше якої не може дозволити собі навіть політично дружня до РФ держава.

Політика невизнання анексії Криму має реалізуватися в тому числі через прийняття міжнародними організаціями та окремими країнами, що підтримали Резолюцію ООН, рішень, в яких містяться:

- заборона на публікацію та демонстрацію в будь-якому вигляді географічних і навігаційних карт, в яких вказувалася б «приналежність» Кримського півострова Російській Федерації;

- заборона для туристичного бізнесу, в тому числі онлайн-сервісів бронювання та надання логістичних та страхових послуг, співпрацювати з розташованими в Криму туристичними об'єктами (готелі, музеї тощо) та туристичними агенціями безпосередньо або через партнерів, в тому числі демонструвати такі об'єкти та/або маршрути на своїх онлайн-платформах;
- заборона організаторам міжнародних наукових, освітянських, туристичних, спортивних, культурних, бізнесових та інших заходів, виставок, фестивалів, рекламних кампаній та інших подій надавати дозвіл на розміщення, демонстрацію чи публікацію інформації, яка б вказувала на «приналежність» Кримського півострова Російській Федерації, а також залучати до складу учасників цих заходів осіб, які проживають в окупованому Криму, від імені або у складі делегацій РФ;
- заборона на відвідування Кримського півострова через територію Росії півострова політиками, державними службовцями та іншими публічними діячами;
- жорсткі рекомендації для громадян відповідних держав не відвідувати Кримський півострів через територію Росії з попередженням про відповідальність за українським законодавством;
- заборона на видачу будь-яких в'їзних віз для: 1) власників усіх паспортних документів, виданих окупаційною владою РФ в Криму чи під контролем окупаційної влади РФ в Криму; 2) громадян РФ, які мають реєстрацію місця проживання в Криму;
- заборона санкції за роботу на території Кримського півострова будь-яких національних брендів (промислових, торгових, сервісних мереж та ін.). Договори на франчайзинг, які укладаються в державах, що підтримали вказану Резолюцію ООН, із будь-яким суб'єктом РФ, повинні включати в себе стандартний пункт про заборону роботи в Криму та високі штрафні санкції в разі порушення цих умов;
- заборона на продаж (перепродаж) на територію Кримського півострова будь-яких товарів та послуг, що постачаються за контрактами на територію РФ. Договори на продаж таких товарів, що укладаються із будь-яким суб'єктом РФ, повинні включати стандартний пункт про заборону переміщення або перепродажу товару в Крим і високі штрафних санкціях;

- заборона на обслуговування прямих морських рейсів між портами відповідних країн та портами Кримського півострову з перевіркою достовірності суднових документів про порт призначення/відправлення.

В свою чергу, з боку України та її громадянського суспільства потрібно заявити, що неповага третьої держави до територіальної цілісності нашої країни знімає з України обов'язок вживати систему заходів із захисту цілісності відповідної держави.

Чого не можна робити в сфері політики невизнання:

- ✓ толерувати неузгоджену з Україною діяльність міжнародних організацій та консульську роботу третіх країн, спроби РФ залучати «кримських» представників у власні дипломатичні та консульські відносини, взаємодію з міжнародними організаціями;
- ✓ толерувати будь-які неузгоджені візити будь-яких публічних осіб третіх країн до Криму або їх будь-які антиукраїнські заяви щодо Криму;
- ✓ толерувати паспортно-візову політику третіх країн, яка призводить до фактичного визнання спроби анексії
- ✓ толерувати діяльність будь-яких транснаціональних корпорацій, фінансово-промислових груп та потужних медіа холдингів, які власними діями призводять до де-факто визнання анексії Криму

3) «ПАКЕТ ДІЙ ПО СТРИМУВАННЮ АГРЕСІЇ РФ НА ЧОРНОМУ МОРІ»

- **Україна має всі політичні та правові підстави ініціювати встановлення морського кордону з Росією в Чорному та Азовському морях і Керченський протоці та розмежування морських просторів з Росією на підставі Конвенції ООН з морського права.**
- **Вважаємо за необхідне заборонити плавання та перебування усіх суден/кораблів у 12-ті мильному поясі територіального моря навколо Кримського півострова, оскільки Україна, як прибережна держава, не має можливості виконувати в межах окупованих вод свої обов'язки, покладені на неї ключовими міжнародними документами у сфері морської безпеки - ЮНКЛОС та СОЛАС.**

Можливість призупинення прибережною державою плавання/ перебування суден прямо дозволена нормами ЮНКЛОС.

Окрім цього, не можна не звернути увагу на неналежний рівень координації більше десяти органів та установ, які мають відношення до забезпечення морської/річкової безпеки. Це абсолютно неприпустимо під час російської агресії.

- З метою вирішення проблеми координації морської безпеки, пропонується **створити центр координації діяльності усіх цивільних, правоохоронних та військових органів та установ, що мають відношення до морської/річкової безпеки, при РНБО або Кабміні.**
- **Україна має звернутися до НАТО та США з пропозицією спільно створити район A2/AD (*anti-access and area denial*) в районі військова база Девеселу, Румунія – військово-морська база Одеса, Україна** таким чином, щоб він захищав морський та повітряний простір в районі чорноморського узбережжя України, Болгарії та Румунії та гарантував єдиний шлях для торговельного судноплавства в чорноморські порти України, непідконтрольний Росії.
- **Україна має звернутися до НАТО та США з пропозицією запровадити військово-морське та повітряне патрулювання основного маршруту торговельних суден в Чорному морі з протоки Босфор в загальному напрямку Одеси, включаючи акваторію Чорного моря від Дніпро-Бузького лиману (Очаків) до дельти Дунаю (Вілково) та зону захоплених Росією в 2014 році газових та газоконденсатних родовищ у ВМЕЗ України; ще більш посилити для цього кількість кораблів ВМС країн НАТО на чергуванні у Чорному морі.**
- **Україна має Ініціювати створення в Чорному морі спільного військово-морського формату «НАТО, включаючи чорноморські країни-члени Альянсу, та країни-партнери (Україну та Грузію)» для регулярного патрулювання в Чорному морі з метою забезпечення свободи судноплавства.**
- **В контакт з НАТО та США домовитись про продовження практики контрольних польотів американських стратегічних безпілотних розвідувальних дронів RQ-4B Global Hawk над Чорним морем, в тому числі, в його північно-західному секторі.**
- **Ініціювати міжнародне розслідування GPS-спуфінгу в зоні Чорного моря, що здійснюється російською стороною з відповідними санкціями**

- Ініціювати в міжнародних організаціях (ІМО, ІКАО, ФАО, Всесвітній союз електрозв'язку, Рада Європи, ЄС), судах (МТМП, ЄСПЛ) та арбітражах відповідні рішення та моніторинг з приводу порушень свободи судноплавства з боку РФ в Чорному та Азовському морях. Зокрема це може стосуватися обмеження судноплавства, рибальства, масових зловживань перекриттям морських ділянок під приводом військових навчань з використанням міжнародної системи морських навігаційних попереджень про небезпеку NAVTEX тощо.

Чого не можна робити в сфері стримування морської агресії:

- ✓ продовжувати політику «внутрішніх вод» щодо Азовського моря, дію Договору 2003 р. та Угоди 1993 р. щодо режиму цього моря та Керченської протоки;
- ✓ толерувати захоплення та викрадення росіянами українських рибалок, затримання росіянами торговельних суден, перебування силових та військових кораблів РФ у наближених до материкового берегу України акваторіях, милітаризацію захоплених у Україні платформ та споруд на шельфі ;
- ✓ толерувати використання Криму як військово-морської бази для агресії РФ у Сирії, Лівії тощо, нарощування військово-морського угруповання РФ у регіоні.

* * *

Підписали члени об'єднання «Морська Експертна Платформа»:

Бабін Борис

професор, доктор юридичних наук, (екс) Постійний Представник Президента України в АР Крим

Гончар Михайло

президент Центру глобалістики «Стратегія XXI», головний редактор журналу “Чорноморська безпека”
<https://geostrategy.org.ua/ua/chornomorska-bezpeka>

Гучакова Тетяна

голова правління «Інституту Чорноморських стратегічних досліджень», редактор www.blackseanews.net

Кабаненко Ігор

адмірал (в запасі), (екс) перший заступник начальника Генерального штабу ЗС України та заступник Міністра оборони України

- Клименко Андрій** керівник Моніторингової групи «Інституту Чорноморських стратегічних досліджень» з питань санкцій та свободи судноплавства, головний редактор порталу www.blackseanews.net, Засл. економіст АР Крим
- Мартинюк Віталій** виконавчий директор Центру глобалістики «Стратегія XXI», відповідальний секретар часопису «Чорноморська безпека» <https://geostrategy.org.ua/ua/chornomorska-bezpeka>
- Снігир Олена** кандидат політичних наук, асоційований експерт Центру глобалістики «Стратегія XXI»
- Устименко Богдан** адвокат, експерт з морського права, (екс) перший заступник начальника ДУ «Держгідрографія»